

Швидун Людмила Тарасівна,

ORCID ID: 0000-0002-7286-8103

*доктор філософії, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради***Клімова Людмила Василівна,**

ORCID ID: 0000-0003-1161-617X

*старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради***Мазур Ірина Анатоліївна,**

ORCID ID: 0000-0002-7281-7955

*старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради*

РОЛЬ ПРАКТИКИ ЯК КЛЮЧОВОГО ЕТАПУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

THE ROLE OF PRACTICE AS A KEY STAGE IN FORMING THE PROFESSIONALISM OF FUTURE TEACHERS

У статті зроблено спробу розкрити місце практики, її роль та значення для підготовки майбутніх педагогів (вихователів ЗДО, вчителів початкових класів ЗЗСО). Показано, що проблема формування професіоналізму майбутніх педагогів набуває особливої гостроти, оскільки розрив між теоретичною базою, отриманою у закладі вищої освіти, та реаліями професійної практичної діяльності може стати критичним чинником, що призведе до низки негативних явищ, як от: професійне вигорання молодих спеціалістів або ж їх вихід із професії тощо. Акцентовано, що практика та її види: (навчальна (педагогічна), навчальна (психолого-педагогічна), виробнича практика в групах раннього віку, навчальна практика «Навчання через гру», виробнича практика в групах дошкільного віку майбутніх вихователів та навчальна (психолого-педагогічна), організаційно-виховна практика в дитячих закладах оздоровлення й відпочинку та позашкільних закладах, навчальна педагогічна (методична) практика, виробнича педагогічна практика для майбутніх учителів початкових класів виступають тим інтегруючим компонентом, у межах якого де відбувається конвертація знань у професійні вміння, апробація інноваційних методик та становлення професійної ідентичності майбутнього педагога. Авторами виділено професійні функції практики, а саме: поєднання теорії й практики, подолання розриву між академічним навчанням і реальними викликами освітнього процесу; формування цифрових компетентностей, оскільки сучасні технології стають інструментами, які допомагають майбутнім педагогам працювати в закладі освіти; практику варто трактувати як основний елемент професійного зростання, частиною якого є розвиток рефлексивної позиції. Крім того, автори наголошують, що практика забезпечує соціалізацію майбутніх вихователів, майбутніх учителів початкових класів у педагогічному колективі. Практика, на думку авторів, є не просто одним із етапів навчання, а системоутворюючим чинником формування професіоналізму майбутніх педагогів, забезпечує синергію когнітивного (знання), операційного (вміння) та особистісного (цінності) компонентів підготовки здобувачів вищої освіти, готуючи їх до роботи в динамічному освітньому просторі демократичної та незалежної України. Перспективними є дослідження взаємодії теорії та практики в умовах повномасштабної війни у плані адаптації освітнього процесу ЗДО та ЗЗСО до нових викликів та збереження якості підготовки майбутніх педагогів.

Ключові слова: спостереження й аналіз роботи вихователя в закладі дошкільної освіти, виконання функціональних обов'язків вихователя закладу дошкільної освіти, навчально-педагогічна практика в групах раннього віку, освітня робота здобувача-практиканта у ролі вихователя дітей раннього віку, навчальна педагогічна (методична) практика майбутніх учителів початкових класів.

The article attempts to reveal the place of practice, its role and significance for the training of future teachers (teachers of ZDO, teachers of primary grades of ZZSO). It is shown that the problem of forming the professionalism of future teachers is becoming particularly acute, since the gap between the theoretical

base obtained in a higher education institution and the realities of professional practical activity can become a critical factor that will lead to a number of negative phenomena, such as: professional burnout of young specialists or their withdrawal from the profession, etc. It is emphasized that practice and its types: (educational (pedagogical), educational (psychological and pedagogical), production practice in early age groups, educational practice "Learning through play", production practice in preschool age groups of future educators and educational (psychological and pedagogical), organizational and educational practice in children's health and recreation institutions and out-of-school institutions, educational pedagogical (methodological) practice, production pedagogical practice for future primary school teachers act as the integrating component within which the conversion of knowledge into professional skills, testing of innovative methods and the formation of the professional identity of the future teacher takes place. The authors have highlighted the professional functions of practice, namely: combining theory and practice, bridging the gap between academic training and real challenges of the educational process; the formation of digital competencies, since modern technologies are becoming tools that help future teachers work in an educational institution; practice should be interpreted as the main element of professional growth, part of which is the development of a reflective position. In addition, the authors emphasize that practice ensures the socialization of future educators, future primary school teachers in the teaching staff. Practice, according to the authors, is not just one of the stages of training, but a system-forming factor in the formation of the professionalism of future teachers, provides a synergy of cognitive (knowledge), operational (skills) and personal (values) components of the training of higher education applicants, preparing them for work in the dynamic educational space of democratic and independent Ukraine. Promising are studies of the interaction of theory and practice in conditions of full-scale war in terms of adapting the educational process of ZDO and ZZSO to new challenges and maintaining the quality of training of future teachers.

Key words: observation and analysis of the work of a teacher in a preschool education institution, performance of the functional duties of a teacher in a preschool education institution, educational and pedagogical practice in early age groups, educational work of the applicant-trainee in the role of an early childhood educator, educational pedagogical (methodological) practice of future primary school teachers.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації освітнього простору України, зумовлених євроінтеграційними процесами та викликами воєнного часу, докорінно змінюються вимоги до професійної підготовки майбутніх педагогів. Традиційна академічна освіта, зорієнтована переважно на засвоєння теоретичних знань, сьогодні вступає у певне протиріччя з динамічними запитамі освітніх установ, зокрема закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) та закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО), які потребують педагогів-практиків, що здатні до швидкої адаптації, прийняття нестандартних рішень та ефективної комунікації в умовах цифровізації.

Проблема формування професіоналізму майбутніх педагогів (вихователів ЗДО, вчителів початкових класів ЗЗСО) набуває особливої гостроти, оскільки розрив між теоретичною базою, отриманою у закладі вищої освіти (далі – ЗВО), та реаліями професійної практичної діяльності може стати критичним чинником, що призведе до низки негативних явищ, як от: професійне вигорання молодих спеціалістів або ж їх вихід із професії тощо.

Власне практика та її види: (навчальна (педагогічна), навчальна (психолого-педагогічна), виробнича практика в групах раннього віку, навчальна практика «Навчання через гру», виробнича практика в групах дошкільного віку майбутніх вихователів та навчальна (психолого-педагогічна), організаційно-виховна практика в дитячих закладах оздоровлення й відпочинку

та позашкільних закладах, навчальна педагогічна (методична) практика, виробнича педагогічна практика для майбутніх учителів початкових класів виступають тим інтегруючим компонентом, у межах якого де відбувається конвертація знань у професійні вміння, апробація інноваційних методик та становлення професійної ідентичності майбутнього педагога.

Незважаючи на значний досвід організації практичної підготовки у ЗВО, проблема пошуку нових можливостей та моделей співпраці між вищою школою та ЗДО, ЗЗСО залишається актуальною. На наш погляд, особливої уваги потребує переосмислення ролі практики. Потрібно відійти від її розуміння лише як контролю за знаннями студентів. Ми прихильники сприйняття практики як повноцінного етапу професійної соціалізації, формування професійних умінь і навичок, які необхідні майбутнім педагогам для самостійного вирішення педагогічних завдань в умовах освітнього процесу; виховання потреби систематичного професійного самовдосконалення, психологічної підтримки здобувачів освіти (вихованців) та управління освітніми процесами в кризових умовах [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема якісної підготовки майбутніх педагогів, взаємозв'язок теоретичної та практичної складових знаходиться у фокусі уваги багатьох науковців. Зокрема, теоретичне підґрунтя формування професіоналізму та компетентності майбутніх

освітян розкрито у працях О. Абдулліна, І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Пометун, дослідження цих науковців акцентовано на тому, що майстерність педагога є найвищим рівнем педагогічної діяльності, а творча активність має поєднуватися з теоретичними знаннями та практичними вміннями.

Крім того, роль практики як цілісного процесу, в межах якого відбувається трансформація студента-практиканта, здатного до самостійних педагогічних рішень досліджує В. Ковальчук. В. Шовковий та Т. Шовкова наголошують на формуванні професійних компетентностей, підкреслюючи роль мовленнєвої культури. А. Кімуржи розглядає практику як платформу для апробації інноваційних методів навчання, зокрема для вчителів-філологів. Д. Кібак зазначає, що педагогічна практика є невід'ємною частиною підготовки студентів педагогічних спеціальностей, спрямованою на інтеграцію теоретичних знань у реальну педагогічну діяльність [2, с. 1].

Отже, важливість та необхідність взаємозв'язку між теорією і практикою, потреба у формуванні професійної компетентності майбутніх педагогів через практичну діяльність, зумовлюють актуальність обраної нами теми дослідження.

Мета статті полягає у висвітленні ролі та значенні практики для підготовки майбутніх педагогів (вихователів ЗДО, вчителів початкових класів ЗЗСО).

Виклад основного матеріалу. Професіоналізм майбутнього педагога сьогодні розглядається як інтеграція теоретичних і практичних знань, що дозволяють динамічно та ефективно діяти в умовах євроінтеграції, невизначеності, цифровізації та інклюзії. У цьому контексті практика майбутніх педагогів є важливою складовою практичної підготовки студентів, що забезпечує перехід від абстрактного засвоєння дидактичних принципів до реалізації професійних функцій. Дослідниця В. Підгурська зазначає, що «... педагогічна практика є складовою навчально-виховного процесу, що має на меті навчити студентів використовувати науково-теоретичні знання у педагогічній діяльності, а також розвивати відповідні практичні навички» [5, с. 3].

Аналіз навчальних планів, робочих програм для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійних програм «Дошкільна освіта» та «Початкова освіта» Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради» (таблиця 1), методичних засад, досвіду та особливостей практичної підготовки

на рівні бакалавр дозволяє нам виділити професійні функції практики, а саме: по-перше, поєднання теорії й практики, подолання розриву між академічним навчанням і реальними викликами освітнього процесу (табл. 1).

Під час практики студенти вперше стикаються з необхідністю адаптувати теоретичні методики під конкретний клас або групу в ЗДО, відбувається формування м'яких навичок (Soft Skills) та емоційного інтелекту. Практика дозволяє майбутнім фахівцям розвивати навички фасилітації та модерації, вміння керувати груповою динамікою у групі чи в класі. У студентів формується та розвивається конфліктологічна компетентність, яку ми розуміємо як здатність конструктивно вирішувати непорозуміння між здобувачами освіти або в системі «педагог-батьки». Тобто, можемо вважати, що значення практики для майбутніх освітян виходить за межі суто технічного оволодіння методами викладання чи планування занять тощо. На думку дослідників, цей етап є вирішальним для формування культури педагогічного спілкування. Оскільки вчитель щоденно взаємодіє з різноплановими соціальними групами, саме під час практики відшліфовується вміння налагоджувати ефективну комунікацію з усіма суб'єктами освітнього процесу – від вихованців, учнів до їхніх законних представників та адміністрації [1, с. 55]. Крім того, відбувається становлення розуміння емоційного стану дітей, що є критично важливим для створення безпечного освітнього середовища.

По-друге, з початком пандемії і до сьогодні під час проходження практики майбутні педагоги навчаються проводити заняття у змішаному, дистанційному та асинхронному форматах. Значущою трансформацією в підготовці майбутніх учителів є інтеграція онлайн-інструментарію для розробки гейміфікованого навчального контенту. Використання таких сервісів, як «Всеосвіта», «Kahoot!» та «ClassDojo», дозволяє студентам конструювати інтерактивне середовище, що значно підвищує пізнавальну активність здобувачів освіти [2]. Зокрема, функціонал порталу «Всеосвіта» дає можливість як створювати авторські дидактичні одиниці під конкретну тему, так і використовувати верифіковану базу готових напрацювань, що оптимізує процес підготовки до занять та посилює залученість й мотивацію здобувачів освіти [2].

Окрім того, в межах проходження практики студенти навчаються адмініструвати віртуальні класи, наприклад, Google Classroom, MS Teams,

Основні види практики

Дошкільна освіта (бакалаври)		Початкова освіта (бакалаври)	
Вид практики	Мета	Вид практики	Мета
Навчальна (педагогічна) практика в закладах дошкільної освіти	Формування професійних умінь і навичок, необхідних для самостійного вирішення педагогічних завдань в умовах освітнього процесу; виховання потреби систематичного професійного самовдосконалення.	Навчальна (психолого-педагогічна) практика	Оволодіння здобувачами вищої освіти методами вивчення особистості учня; вироблення вмій та навичок організації, проведення, аналізу педагогічного інструментарію готовності дітей до школи; ознайомлення з особливостями роботи вчителя-класного керівника.
Навчальна психолого-педагогічна практика в закладах дошкільної освіти для здобувачів вищої освіти	Закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти в процесі вивчення педагогічних та психологічних дисциплін, формування професійних компетенцій майбутніх вихователів дошкільного навчального закладу.	Навчальна педагогічна (методична) практика	Ознайомлення та оволодіння здобувачами сучасними методами, формами, інструментами організаційно-методичної роботи в початковій школі; формування методичної компетентності, професійних умінь і навичок самостійного прийняття рішень.
Виробнича практика в групах раннього віку	Закріпити та поглибити теоретичні знання, отримані здобувачами вищої освіти в процесі вивчення педагогічних та психологічних дисциплін, окремих фахових методик, формування професійних компетенцій майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти	Виробнича педагогічна практика	Закріплення знань про систему роботи вчителя початкових класів, набуття навичок організації класу, планування та організація освітнього процесу в початковій школі, відпрацювання навиків проведення навчальних занять.
Виробнича практика в групах дошкільного віку	Закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти в процесі вивчення педагогічних та психологічних дисциплін, окремих фахових методик; формування фахової компетентності, професійної майстерності здобувачів.		

інтегрують штучний інтелект в освітню складову, працюють з інтерактивними платформами, зокрема Canva, Quizizz, Padlet тощо.

Тобто, в межах практики відбувається формування цифрових компетентностей, а сучасні технології стають інструментами, які допомагають майбутнім педагогам працювати в закладі освіти.

По-третє, практику варто трактувати як основний елемент професійного зростання, частиною якого є розвиток рефлексивної позиції. Ведення щоденників практики, самоаналіз проведених занять у ЗДО, уроків, виховних заходів, ранкових зустрічей тощо в ЗЗСО, отримання зворотного зв'язку від вихователів-наставників

та вчителів-наставників дозволяють студентам-практикантам виявити власні професійні недоліки та проблеми. Рефлексія допомагає перетворити помилки в досвід, який стане основою для формування індивідуального професійного педагогічного стилю.

По-четверте, практика, без перебільшення, забезпечує соціалізацію майбутніх вихователів, майбутніх учителів початкових класів у педагогічному колективі. Студенти знайомляться з документообігом закладу освіти, беруть участь у засіданнях педагогічних рад та методичних об'єднань, що дозволяє їм усвідомити етичні норми, корпоративну культуру професії педагога.

Виходячи зі сказаного вище, ми поділяємо погляд О. Коржук, що професіоналізм педагога не може бути сформований суто в межах університетських лекцій. Вона розглядає практику як ключове середовище інтеграції знань, без якого неможливе реальне оволодіння професією. Відтак, практична діяльність виступає не просто доповненням, а обов'язковою умовою трансформації теоретичної бази у реальну професійну готовність студента [4, с. 78].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, практика є не просто одним

із етапів навчання, а системоутворюючим чинником формування професіоналізму майбутніх педагогів, забезпечує синергію когнітивного (знання), операційного (вміння) та особистісного (цінності) компонентів підготовки здобувачів вищої освіти, готуючи їх до роботи в динамічному освітньому просторі демократичної та незалежної України.

Перспективними вважаємо дослідження взаємодії теорії та практики в умовах повномасштабної війни у плані адаптації освітнього процесу ЗДО та ЗЗСО до нових викликів та збереження якості підготовки майбутніх педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бреславська О., Макаревич І. Сучасні підходи до створення організаційно-педагогічних умов педагогічної практики студентів ВНЗ : зб. наук. праць. 2014. № 1. С. 54–55. URL: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/197512> (дата звернення: 13.12.2025).
2. Всеосвіта : вебпортал. URL: <https://vseosvita.ua/> (дата звернення: 12.12.2025).
3. Кібак Д. Педагогічна практика як ключовий етап підготовки майбутніх вчителів. *Академічні візії*. 2025. Вип. 41. С. 1–11.
4. Коржук О. Педагогічна практика як складова професійної підготовки компетентного вихователя. *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія*. 2013. № 29. С. 77–82. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vird_2013_29_17 (дата звернення: 10.12.2025).
5. Підгурська В.Ю. Педагогічна практика як важлива передумова становлення майбутнього вчителя-класовода. *Вісник Житомирського державного університету. Сер. педагогічні науки*. 2013. № 68. С. 3–7. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/9444/1/1.pdf> (дата звернення: 11.12.2025).
6. Робоча програма навчальної дисципліни «Виробнича практика в групах раннього віку» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 012 Дошкільна освіта освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта». КЗВО «ДАНО» ДОР», 2025. URL: <https://surl.li/kgbfmz> (дата звернення: 21.12.2025).

Швидун Л. Т., Клімова Л. В., Мазур І. А.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY)

Дата першого надходження статті до видання: 16.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.02.2026

